

УДК 314.44(477.52):311.314

**ДИНАМІКА ПОКАЗНИКІВ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ СУМСЬКОЇ
ОБЛАСТІ ЗА ОСТАННЄ ДЕСЯТИЛІТТЯ**

С.В. Павличева, ст. викладач;

О.І. Сміянова,

Медичний інститут Сумського державного університету, м. Суми

Проведено аналіз медико-демографічної ситуації, що склалась у Сумській області за останнє десятиліття, захворюваності населення регіону, проаналізовані тенденції та складений прогноз показників здоров'я населення області на наступні 3 роки (2010, 2011, 2012 рр.).

Регіональними особливостями медико-демографічної ситуації, що склалась в Сумській області, є депопуляція, низька народжуваність, висока смертність, низька очікувана тривалість майбутнього життя і постаріння населення. Крім того, за останні 10 років на Сумщині склалась негативна тенденція у вигляді підвищення рівнів загальної захворюваності. Проте виконаний прогноз основних показників здоров'я населення Сумської області свідчить, що при збереженні наявних темпів їх зміни стан здоров'я населення регіону в цілому буде покращуватися.

Ключові слова: народжуваність, смертність, природний приріст, середня очікувана тривалість життя, смертність немовлят, захворюваність, поширеність.

Проведен анализ медико-демографической ситуации, сложившейся в Сумской области за последнее десятилетие, заболеваемости населения региона, проанализированы тенденции и составлен прогноз показателей здоровья населения области на следующие 3 года (2010, 2011, 2012 гг.).

Региональными особенностями медико-демографической ситуации в Сумской области являются депопуляция, низкая рождаемость, высокая смертность, низкая ожидаемая продолжительность жизни и старение населения. Кроме того, за последние 10 лет на Сумщине сложилась негативная тенденция в виде повышения уровня общей заболеваемости. Однако выполненный прогноз основных показателей здоровья населения Сумской области свидетельствует о том, что при сохранении существующих темпов их изменения состояние здоровья населения региона в целом будет улучшаться.

Ключевые слова: рождаемость, смертность, естественный прирост, средняя ожидаемая продолжительность жизни, смертность новорожденных, заболеваемость, распространенность.

ВСТУП

В Україні впродовж останніх десятиліть відзначається криза громадського здоров'я, яка має глибоке соціально-економічне коріння [1-3]. Сформована в країні демографічна ситуація становить одну з найгостріших медико-соціальних проблем суспільства [4-6].

За офіційними даними Міністерства охорони здоров'я, у 2009 році стан здоров'я українців характеризувався низьким рівнем народжуваності, високим рівнем загальної смертності, негативним природним приростом населення, незважаючи на те, що ці показники покращилися порівняно з 2008 роком. Основною причиною передчасної смертності населення України залишаються хвороби системи кровообігу [7]. У 2009 році частка випадків смертей від захворювань системи кровообігу серед працездатного населення становила близько 35%, а серед осіб старше працездатного віку – близько 74%.

У цілому сучасну медико-демографічну ситуацію в Україні можна охарактеризувати таким чином: депопуляція, скорочення і стагнація показника очікуваної тривалості майбутнього життя, зміна статевікової структури населення, збільшення в структурі причин загальної смертності частки серцево-судинної патології, нещасних випадків, травм і отруень. У країні склався неепідемічний тип патології, збільшилася тенденція множинної патології, збільшилась інвалідизація населення [8]. Несприятливі медико-демографічні зміни відзначені у багатьох областях України, у зв'язку з чим особливого значення набувають питання вивчення регіональних показників здоров'я, які мають бути покладені в основу планування пріоритетних для даного регіону заходів у сфері охорони здоров'я [9]. Сучасні економічні умови вимагають проведення систематичного поглибленого аналізу медико-соціальних аспектів стану здоров'я мешканців окремих регіонів. Проте на сьогодні існує недостатня кількість публікацій, в яких розглядаються особливості здоров'я населення Сумської області, що свідчить про необхідність виконання моніторингу цих показників [10]. Усе вищевикладене обґрунтовує актуальність і необхідність проведення нашого дослідження.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Провести аналіз медико-демографічної ситуації, що склалась у Сумській області за останнє десятиліття, вивчити захворюваність населення регіону, а також проаналізувати тенденції та скласти прогноз показників здоров'я населення області на наступні 3 роки (2010, 2011, 2012 рр.).

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ

У роботі використані дані, надані обласним бюро статистики. Для оцінки динаміки показників здоров'я населення використовували показник наочності (ПН). При розрахунку ПН початкову величину брали за 100%, а наступні величини перераховували щодо вихідної величини за формулою:

$$\text{ПН} = (\text{наступна величина} / \text{початкова величина}) \times 100\%.$$

Для аналізу тенденцій показників здоров'я населення у Сумській області був використаний метод вирівнювання динамічних рядів за параболою першого порядку (рівнянням прямої лінії). Розрахунок проводився за такою формулою:

$$Y_t = a + bt,$$

де a – середня арифметична динамічного ряду; b – коефіцієнт регресії; t – періоди. Проведено прогнозування на 1/3 величини динамічного ряду – 2010, 2011, 2012 рр.

РЕЗУЛЬТАТИ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Виконання основних стратегічних завдань діяльності системи охорони здоров'я – збереження та зміцнення здоров'я населення, поліпшення якості медичної допомоги, розроблення конкретних лікувальних і

профілактичних заходів - не можливі без знання основних характеристик, тенденцій та закономірностей стану здоров'я населення, у тому числі на регіональному рівні.

Для оцінки динаміки показників здоров'я населення Сумської області за період з 2001 по 2009 р. та можливості зіставлення отриманих результатів використаний показник наочності (рис. 1).

Показник народжуваності є найважливішим критерієм (не лише демографічним, але й соціально-гігієнічним) оцінки життєздатності та відтворення населення. Протягом останнього десятиліття в регіоні спостерігається суттєве зростання цього показника (на 35,82% - з 6,7% у 2001р. до 9,1% у 2009р.). Поступове зростання загальної народжуваності очікується і надалі. Прогнозовані показники становили: 2010 рік - 9,475%, 2011 рік - 9,81%, 2012 рік - 10,145% (рис. 2).

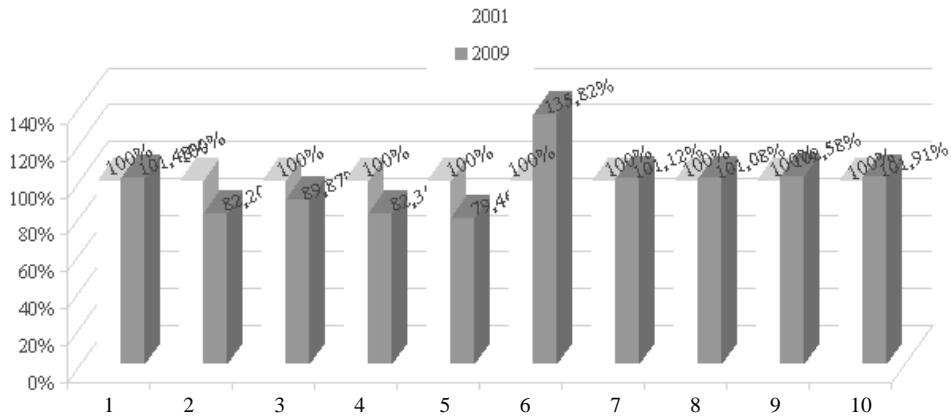

Рисунок 1 - Динаміка показників здоров'я населення Сумської області за період з 2001 по 2009 р.

Примітка. 1- поширеність; 2 - захворюваність; 3 - кількість населення; 4 - смертність немовлят; 5 - природний приріст; 6 - народжуваність; 7 - смертність; 8 - середня очікувана тривалість життя, жінки; 9 - середня очікувана тривалість життя, чоловіки; 10 - середня очікувана тривалість життя, обидві статі

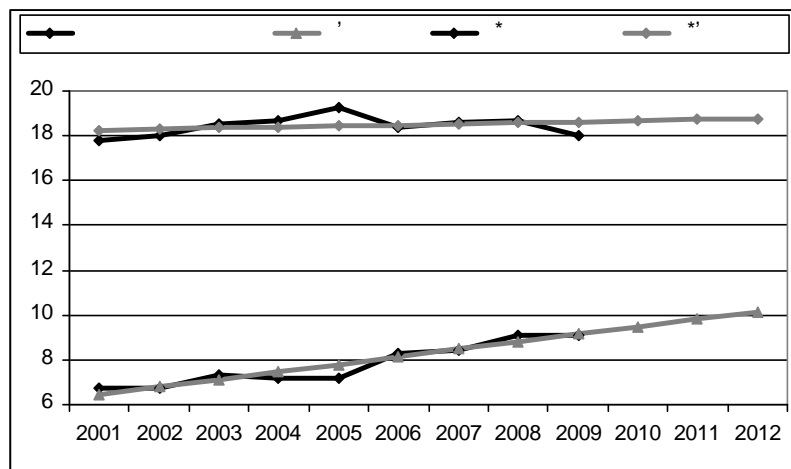

Рисунок 2 - Тенденції показників народжуваності та смертності (%) у Сумській області за період з 2001 по 2012 р.

Примітка. $y = 7,0$; $t_y = 20,1$; $tI = 60$; $a = 7,8$; $v = 0,335$;
 $y^* = 166$; $t_y^* = 2,8$; $tI^* = 60$; $a^* = 18,44$; $v^* = 0,047$

Одним з найважливіших демографічних показників громадського здоров'я є смертність, яка характеризує здоров'я населення з точки зору поширення найбільш тяжкої патології. За досліджуваний період у Сумській області відзначались значні коливання цього показника, проте у цілому його зростання становило 1,12% (з 17,8‰ у 2001р. до 18‰ у 2009р.). Динаміка смертності вимагає подальшого спостереження, оскільки після піку 2005 року намітилася тенденція зниження її рівнів. Прогнозовані показники смертності становили: 2010 рік – 18,675‰, 2011 рік – 18,722‰, 2012 рік – 18,769‰ (рис. 2).

Таким чином, зростання народжуваності не компенсує втрати від смертності населення. В області зафіксований негативний природний приріст населення, або депопуляція. Проте найближчими роками величина негативного приросту буде зменшуватися за рахунок подальшого зростання народжуваності.

Середня очікувана тривалість життя використовується для інтегральної оцінки стану здоров'я населення. Відомо, що показник характеризує життєздатність населення у цілому, на нього особливо впливає збільшення смертності серед дітей, молоді та осіб працездатного віку. Слід зазначити, що впродовж останнього десятиліття в Сумській області відзначається підвищення середньої очікуваної тривалості життя. Позитивні тенденції характерні для осіб як жіночої, так і чоловічої статі. Зокрема, для жінок показник зріс на 1,08% (із 74,2 року у 2001 р. до 75 років у 2009 р.), для чоловіків – на 2,58% (із 61,9 року у 2001 р. до 63,5 року у 2009 р.), в цілому середня очікувана тривалість життя в регіоні зростає на 1,91% (із 67,9 року у 2001 р. до 69,2 року у 2009 р.). Позитивні тенденції зберігатимуться і в майбутньому. Так, прогнозовані показники для осіб жіночої статі становили: 2010 р. – 74,92 року, 2011 р. – 74,98 року, 2012 р. – 75,05 року. Відповідні прогнозовані показники для осіб чоловічої статі становили: 2010 р. – 63,17 року, 2011 р. – 63,33 року, 2012 р. – 63,49 року. Прогнозовані показники середньої очікуваної тривалості життя населення Сумської області (обидві статі) становили: 2010 р. – 68,95 року, 2011 р. – 69,08 року, 2012 р. – 69,21 року (рис. 3).

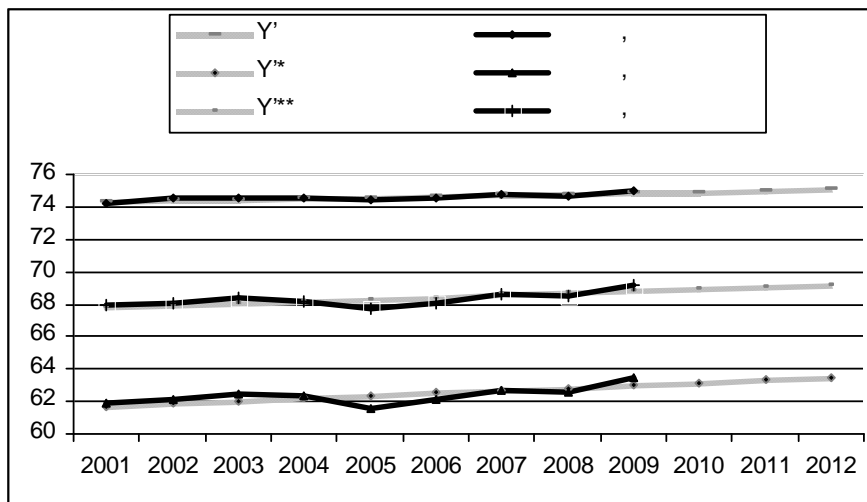

Рисунок 3 - Тенденції показників середньої очікуваної тривалості життя (жінки, чоловіки, обидві статі, років) у Сумській області за період з 2001 по 2012 рр.

Примітка. $y = 671,3$; $ty = 3,9$; $tI = 60$; $a = 74,59$; $\sigma = 10,07$;
 $y^* = 561,3$; $ty^* = 8,1$; $tI^* = 60$; $a^* = 62,37$; $\sigma^* = 0,16$;
 $y^{**} = 614,7$; $ty^{**} = 6,7$; $tI^{**} = 60$; $a^{**} = 68,3$; $\sigma^{**} = 0,13$

Смертність немовлят служить важливим індикатором стану здоров'я населення, оскільки вона безпосередньо відображає соціально-економічні умови життя і рівень розвитку системи охорони здоров'я. Впродовж останніх років цей показник зазнавав значних коливань, проте порівняно з 2001 р. його величина знизилася на 17,65% (з 10,2‰ у 2001р. до 8,4‰ у 2009 р.) Найближчими роками позитивні тенденції зберігатимуться. Прогнозовані показники смертності немовлят становили: 2010 рік – 8,85‰, 2011 рік – 8,68‰, 2012 рік – 8,51‰ (рис. 4).

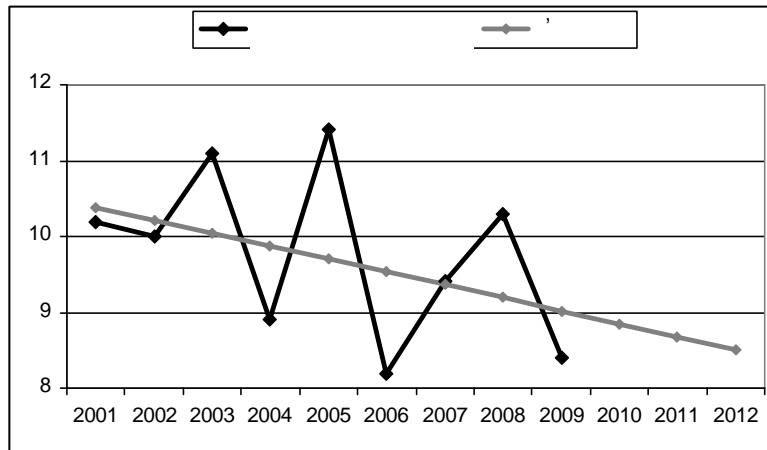

Рисунок 4 - Тенденції показників смертності немовлят (‰) у Сумській області за період з 2001 по 2012 р.

Примітка. $y = 87,9$; $ty = 30,4$; $tI = 60$; $a = 8,63$; $v = -0,17$

У комплексі медичних показників здоров'я захворюваність посідає особливе місце. Її медико-соціальне значення визначається тим, що саме захворювання є основною причиною смерті, тимчасової та стійкої втрати працездатності, що, у свою чергу, призводить до великих економічних втрат суспільства, негативного впливу на здоров'я майбутніх поколінь і зменшення кількості населення. Впродовж останнього десятиліття на Сумщині склалася стійка тенденція щодо зниження рівня первинної захворюваності (у цілому на 21,6% - з 611,48‰ у 2001 році до 502,91‰ у 2009). Прогнозовані показники захворюваності становили: 2010 рік – 465,29‰, 2011 рік – 454,19‰, 2012 рік – 443,09‰ (рис. 5).

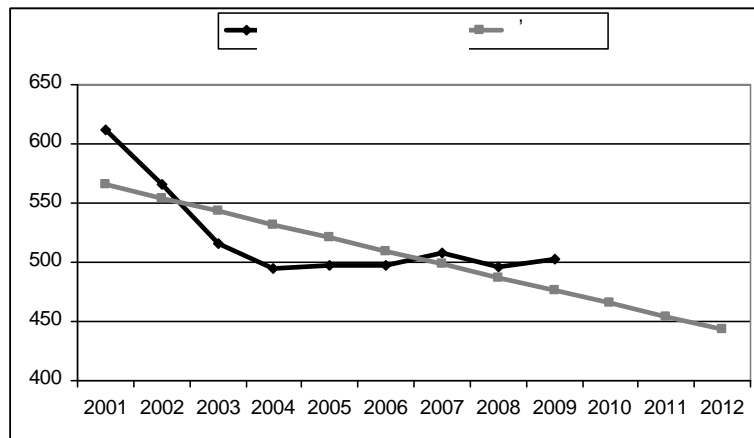

Рисунок 5 - Тенденції показників захворюваності (‰) у Сумській області за період з 2001 по 2012 рр.

Примітка. $y = 4687,12$; $ty = 666,04$; $tI = 60$; $a = 520,79$; $v = -11,1$

Проте показник поширеності захворювань за досліджуваний період зріс на 1,48% (з 1523,27‰ у 2001 році до 1545,79‰ у 2009 році), що свідчить про "накопичення" серед населення хронічної патології. Прогнозовані показники загальної захворюваності становили: 2010 рік – 1543,94‰, 2011 рік – 1548,54‰, 2012 рік – 1553,14‰ (рис. 6).

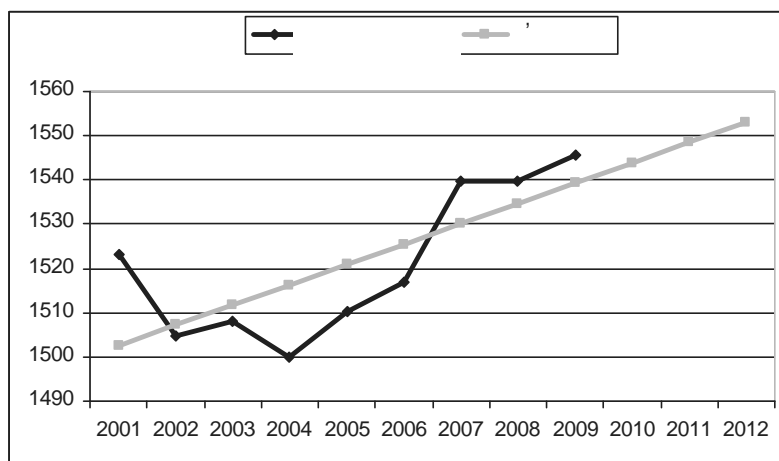

Рисунок 6 - Тенденції показників поширеності (‰) у Сумській області за період з 2001 по 2012 р.

Примітка. $y=13688,48$; $ty=276,22$; $tI=60$; $a=1520,94$; $v=4,6$

Таким чином, виконаний прогноз основних показників здоров'я населення Сумської області свідчить, що при збереженні наявних темпів їх зміни стан здоров'я населення регіону в цілому буде покращуватися.

ВИСНОВКИ

1. Регіональними особливостями медико-демографічної ситуації, що склалася в Сумській області, є депопуляція, низька народжуваність, висока смертність, у тому числі серед осіб працездатного віку, природний спад населення, низька очікувана тривалість майбутнього життя, особливо серед чоловіків, і стійка тенденція на старіння населення. Крім того, за останні 10 років на Сумщині склалася негативна тенденція у вигляді підвищення рівнів загальної захворюваності, що свідчить про "накопичення" серед населення хронічної патології.

2. У регіоні спостерігається поступове зростання загальної народжуваності. Прогнозовані показники склали: 2010 рік – 9,475‰, 2011 рік – 9,81‰, 2012 рік – 10,145‰.

3. Величина негативного природного приросту населення найближчими роками буде зменшуватися за рахунок подальшого зростання народжуваності.

4. Найближчими роками очікується подальше зниження рівнів смертності немовлят. Прогнозовані показники становили: 2010 рік – 8,85‰, 2011 рік – 8,68‰, 2012 рік – 8,51‰.

5. Впродовж останнього десятиліття в регіоні відзначається підвищення середньої очікуваної тривалості життя (для осіб як жіночої, так і чоловічої статі). Прогнозовані показники середньої очікуваної тривалості життя для жінок становили: 2010 р. – 74,92 роки, 2011 р. – 74,98 року, 2012 р. – 75,05 року; для чоловіків: 2010 р. – 63,17 року, 2011 р. – 63,33 року, 2012 р. – 63,49 року; обидві статі: 2010 р. – 68,95 року, 2011 р. – 69,08 року, 2012 р. – 69,21 року.

6. На Сумщині склалася стійка тенденція щодо зниження рівнів первинної захворюваності. Прогнозовані показники становили: 2010 рік – 465,29%, 2011 рік – 454,19%, 2012 рік – 443,09%.

7. За останні 10 років у регіоні спостерігається незначне підвищення рівнів загальної захворюваності. Прогнозовані показники становили: 2010 рік – 1543,94%, 2011 рік – 1548,54%, 2012 рік – 1553,14%.

8. Виконаний прогноз основних показників здоров'я населення Сумської області свідчить, що при збереженні наявних темпів їх зміни стан здоров'я населення регіону в цілому буде покращуватися.

SUMMARY

THE DYNAMICS OF PUBLIC HEALTH IN SUMY REGION OVER THE PAST DECADE

S. Pavlicheva, A. Smiyanova

Medical Institute of Sumy State University, Sumy

The authors give the analysis of medical demography situation in Sumy region for the past decade, the analysis of morbidity of population of the region, the prognosis of the health parameters of the population for the next three years (2010, 2011, 2012).

Specific regional medical demographic situation in Sumy region is characterized by depopulation, low birth rate, high death rate, low life expectancy, high percentage of old people. During last decade in Sumy region there is negative tendency in increase of general morbidity. But our prognosis for main parameters of health of Sumy region population is positive.

Key words: fertility, mortality, natural increase, life expectancy, infant mortality, morbidity, prevalence.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Охрана здоровья в условиях глобального экономического кризиса: задачи, стоящие перед Европейским регионом ВОЗ. Обзор ситуации в Европейском регионе ВОЗ: справочно-аналитический документ. – Копенгаген: Европейское региональное бюро ВОЗ, 2009. – 16 с.; Охрана здоровья в условиях глобального экономического кризиса: задачи, стоящие перед Европейским регионом ВОЗ. Документ для обсуждения. – Копенгаген: Европейское региональное бюро ВОЗ, 2009. – 10 с.
2. Фуртак І.І. Державне управління антикризовими заходами в охороні здоров'я України / І.І. Фуртак, В.М. Гринаш / Демократичне врядування в контексті глобальних викликів та кризових ситуацій : мат. наук.-практ. конф. за міжнар. участю (3 квітня 2009 р., м. Львів): у 2 ч. / за наук. ред. чл.-кор. НАН України В.С. Загорського, А.В. Ліпенцева ; Львівський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України; Державна установа „Інститут економіки та прогнозування” Національної академії наук України; Львівська обласна адміністрація. – Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2009. – Ч 1. – С. 529-532.
3. Кульчицька Т.К. Сучасні закономірності громадського здоров'я в Україні / Т.К. Кульчицька, Г.В. Курчатова, М.І. Ципко, Б.Л. Подлужний // Лікарня в ХХІ столітті: управління та організація мед. допомоги: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. – К., 2008. – С. 94–95.
4. Мишанич Г.І., Нетяженко Н.В. Демографічна криза в Україні і роль медичної науки в її подоланні // Внутренняя медицина. – 2007. – №4(4) - <http://internal.mif-ua.com/archive/issue-2827/article-2857/>
5. Демографічна криза в Україні: Проблеми дослідження, витоки, складові, напрямки протидії // В.Стещенко (ред.). - К.: НАН України. Інститут економіки, 2001. - 560 с.
6. Стещенко В., Рудницький О., Хомра О., Стефановський А. Демографічні перспективи України до 2026 року. - К.: Інститут економіки, 1999. - 56 с.
7. Чепелевська Л.А. Регіональна та статевая диференціація смертності населення України від хвороб системи кровообігу // Матеріали IV з'їзду спеціалістів з соц. медицини та організаторів охорони здоров'я, 23–25 жовт. 2008 р., Житомир / [відп. ред. Г.О. Слабкий]. – Київ; Житомир, 2008. – Т. 2. – С. 244–246.
8. Про стан соціально-демографічної ситуації, охорони здоров'я і ринку праці в Україні // Рішення Ради національної безпеки і оборони України N 1124/2009 від 29.12.2009.
9. Москаленко В.Ф. Передбачувана ефективність реалізації національних цільових комплексних програм та заходів в охороні здоров'я/ В.Ф. Москаленко, Т.С. Грузева, Ю.А. Хунов // Стан здоров'я населення України та результати діяльності закладів охорони здоров'я. 2002 р. – К.: [б.в.], 2003. – С. 447–456.
10. Тенденції здоров'я населення та діяльності системи медичної допомоги м. Суми за останнє 15-річчя/ В.А. Сміянов. - Епідеміологічні особливості вивчення здоров'я населення та його медичного забезпечення. - Тернопіль, 2004. - С. 48-63.

Надійшла до редакції 6 грудня 2010 р.